

ENFLASYON DÜZELTME UYGULAMASI VE DÜZELTME İŞLEMİNİN İŞLETME BİLANÇOLARI ÜZERİNDE ETKİSİ

INFLATION ADJUSTMENT APPLICATION AND ITS IMPACT ON BUSINESS BALANCE SHEETS

Birdoğan MURAT*

ÖZ

Enflasyon, genel anlamda fiyatlar genel düzeyindeki sürekli bir artış olarak tanımlanmakta iken, Enflasyon Düzeltmesi yükselen enflasyon karşısında mali tabloların yeniden düzenlenmesi anlamına gelmektedir. Enflasyon muhasebesi şartları Türkiye’de 2021 ve 2022 yıllarında sağlanmıştır ancak 213 sayılı Vergi Usul Kanununa eklenen Geçici 33’üncü madde düzenlemesi ile uygulama 2023 yılı sonuna ertelenmiştir. Görüşe açılan son VUK taslak tebliğinden 31.12.2023 tarihi itibarıyla işletmelerin Enflasyon Düzeltmesi yapacağı anlaşılmakta olup, 2024 ve müteakip dönemlerde uygulamaya devam edilecektir. Çalışmamızda söz konusu uygulamaya ilişkin mevzuatta yer alan yasal düzenlemelere, uygulamanın yol haritasına ve vergisel etkilerine kısaca değinilmiş, işletmelerin bilançoları üzerinde ve

ABSTRACT

Inflation, generally defined as a continuous increase in the overall level of prices, is accompanied by Inflation Adjustment, which involves the rearrangement of financial statements in the face of rising inflation. While Inflation Accounting conditions were met in Turkey in 2021 and 2022, the application was postponed until the end of 2023 with the Temporary Article 33 added to the Tax Procedure Law No. 213. According to the latest draft regulation, it is understood that businesses will perform Inflation Adjustment as of December 31, 2023, and this practice will continue in 2024 and subsequent periods. In our study, we briefly touched upon the legal regulations, the roadmap of the application, and the tax implications related to this practice, aiming to highlight its effects on the balance sheets of

* Vergi Müfettişi, Hazine ve Maliye Bakanlığı, birdogan.murat@vdk.gov.tr, ORC-ID:0000-0001-7561-032X.

Murat, B. (Aralık 2023). Enflasyon Düzeltme Uygulaması ve Düzeltme İşleminin İşletme Bilançoları Üzerinde Etkisi, *Vergi Raporu*, 291, (7-16).

dolayısıyla kârları ile vergi matrahlarına olan etkilerinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Yapılan çalışmada, bilançonun bu şekilde düzeltmeye tabi tutulması öz kaynağı güçlü, parasal olmayan varlığı daha düşük olan işletmelerde kâr azaltıcı/zarar artırıcı sonuç doğuracağı, buna karşılık parasal olmayan varlıkları güçlü, finansmanını borçlanma ile yapan, öz kaynağı düşük işletmelerde ise tersi etki yaratacağı sonucu varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Enflasyon, Enflasyon Muhasebesi, Enflasyon Düzeltmesi, İşletme Bilançosu

JEL Sınıflandırma Kodları: M40, H20.

GİRİŞ

İşletmenin varlık, kaynak, gelir ve gider yapısının, aynı zamanda işletmenin finansal durumunun yönü hakkında doğru sonuçlara ulaşabilmek ancak finansal tabloların doğruluğu ve gerçeği yansıtması ile mümkündür. Bu çerçevede yüksek enflasyondan kaynaklı fiyat hareketlerini göz önünde bulundurmadan yapılan analiz ve çıkarımlar hem yöneticiler hem de paydaşların yanlıya düşmesine sebebiyet verecektir. (Akdoğan ve Tenker, 2007: 722 aktaran Gökten, Oktan Gökten ve Mollaoğulları, 2023: 719)

Enflasyonun şirketler üzerinde yarattığı en önemli etki, fiyatlar genel düzeyinde yaşanan artışlar nedeniyle mali tablolardaki kâr rakamlarının gerçekte olduğundan daha yüksek görünmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüksek enflasyon koşulları dikkate alınmadan, bilançoda cari para birimiyle ifade edilen parasal kıymetler ve maliyet değerleriyle ifade edilen parasal olmayan kıymetler ile oluşturulan finansal tablolar doğruluğu tam olarak gösteremeyecektir. Bu nedenle enflasyon muhasebesi uygulamasındaki amaç finansal tablolardaki kıymetlerin düzeltme tarihindeki paranın satın alma gücü de göz önünde bulundurularak gösterilmesini sağlamaktır.

Enflasyon muhasebesi, yükselen enflasyon

businesses and consequently on their profits and taxable bases. The study suggests that applying this adjustment to the balance sheet will result in profit reduction/loss increase for businesses with strong equity and lower non-monetary assets. Conversely, for businesses with strong non-monetary assets, financing through borrowing, and low equity, the opposite effect is expected.

Keywords: Inflation, Accounting of Inflation, Inflation Adjustment, Business Balance Sheet

JEL Classification Codes: M40, H20.

karşısında bilançonun yeniden düzenlenmesi sonucu varlık ve kaynakların parasal ve parasal olmayan olmak üzere sınıflandırılmasıyla oluşmaktadır.

Mali tabloların yüksek enflasyonun etkisinde arındırılmasını teminen, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298'inci maddesi ile enflasyon düzeltmesi müessesesi 30/12/2003 tarihinden itibaren vergi sistemimize girmiştir. 2020 takvim yılına kadar gerekli koşulların oluşmamış, 2021 ve 2022 takvim yıllarında da aynı Kanunun geçici 33'üncü maddesiyle enflasyon düzeltmesi 2023 takvim yılı sonuna kadar ertelenmiştir. 2023 yılı sonu ve müteakip dönemlere ait bilançonun düzeltilmesi işlemi, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından aylar itibarıyla açıklanan Yİ- ÜFE değerleri göz önünde bulundurularak tespit edilecek olan düzeltme katsayıları kullanılarak yapılacaktır. Böylece işletmeler açısından bilanço, enflasyon etkisinden arındırılmış ve fiktif tutarlar düzeltilmiş olacaktır.

Bilançoların enflasyon düzeltmesine tabi tutulması aynı zamanda işletmeler için finansal ve mali yapılarına olan etkileri açısından da önem arz etmektedir. Nitekim 2024 hesap dönemi ilk geçici vergi döneminden itibaren, düzeltme farkları verginin hesaplanmasında dikkate alınaca-

ğından, bilançonun bu şekilde düzeltmeye tabi tutulması öz kaynak, parasal olmayan varlık, finansman yapısı gibi kriterlerin işletme bilançolarındaki ağırlığı, gelir gider unsurları, dolayısıyla kâr ve vergi matrahına önemli bir etki yaratması muhtemeldir.

1- ENFLASYON VE ENFLASYON DÜZELTMESİ KAVRAMLARI

Enflasyon, genel anlamda fiyatlar genel düzeyindeki sürekli bir artıştır. Diğer bir ifade ile mal ve hizmetlerin fiyatlarındaki sürekli olarak gerçekleşen artışın, paranın satın alma gücünde meydana getirdiği azalma olarak da tanımlanabilir. Enflasyon iki farklı endeksle hesaplanır. Bunlar; Üretim aşamasında derlenen fiyatlarla hesaplanan üretici fiyatları endeksi (ÜFE) ve Tüketiciye nihai olarak satış aşamasında derlenen fiyatlar üzerinden hesaplanan tüketici fiyatları endeksi (TÜFE)'dir.

Enflasyon genel itibarıyla, gerek karar mercilerinin vereceği kararlarda ana gösterge olarak dikkate alınması, gerekse toplumun doğrudan doğruya etkilemesi sonucunu doğuran sosyal bir etki yaratması nedeniyle makroekonomik bir gösterge olup, sadece yöneticilerin, karar mercilerinin veya toplumun dikkate aldığı bir gösterge değil, işletmelerin de üretim, yatırım, finansman vb. planlamalarında önemle dikkate alınması gereken bir göstergedir.

Enflasyon düzeltmesi; parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltmesinde dikkate alınacak tutarlarının, düzeltme katsayıları ile çarpılması suretiyle ilgili kalemlerin ait olduğu tarihteki satın alma gücü cinsinden hesaplanmasıdır.

Şirketlerin bilançodaki parasal kalemler ile parasal olmayan kalemlerin bilançoğa yansıtılmasındaki farklılık yüksek enflasyon dönemlerinde herhangi bir düzeltme işlemi yapılmadığı takdirde finansal tabloların homojenliğini bozarak mali kayıpları ortaya çıkarabilecektir. Başka bir deyişle yüksek enflasyon koşulları dikkate

alınmadan finansal durum tablosunda cari para birimiyle ifade edilen parasal kalemler ile maliyet değerleriyle ifade edilen parasal olmayan kalemler ile oluşturulan finansal tablolar doğruyu tam olarak gösteremeyecektir (Sevgener ve Hacirüstemoğlu, 1993:4; Özulucan, 2002:26). Dolayısıyla yüksek enflasyon dönemlerinde finansal tabloların düzeltme işlemine tabi tutulmadığı durumda işletmelerin gerçek ekonomik durumunu tablolardan faydalananlara sunamayacaktır. Bu çerçevede düşünüldüğünde enflasyon muhasebesi uygulamasındaki amaç finansal tablolardaki kalemlerin raporlama tarihindeki paranın satın alma gücünde gösterilmesini sağlamaktır.(Gökten vd., 2023: 722)

Türkiye'de işletmelere yönelik, enflasyonun etkileri doğrultusunda izlenen politikaların çoğunluğu Vergi Usul Kanunu'na dayanmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'de işletmeler finansal tablolarındaki enflasyon düzenlemeleri konusunda SPK, BDDK vs. gibi düzenleyici kuruluşların tebliğlerine ve TMS/TFRS, BOBİ FRS vb. gibi muhasebe standartlarına da başvurmakla yükümlüdürler. Diğer bir deyişle söz konusu çerçevelerde yüksek enflasyon ve finansal tabloların düzeltilmesi konusuna değinilmiştir. (Yenisu, 2022:725)

Enflasyon düzeltmesine ilişkin "TMS 29 Yüksek Enflasyonlu Ekonomilerde Finansal Raporlama Standardı" düzeltmenin temel çerçevesine değinmekte olup, buna göre; bu Standart, yüksek enflasyonun varlığına ilişkin kesin bir oran tanımlamamaktadır. Standarta göre finansal tabloların düzeltilmesinin ne zaman gerekli olacağı konusu bir takdir meselesidir. Yüksek enflasyon; elde tutulan yerel paranın, satın alma gücünü korumak üzere hemen yatırıma dönüştürme suretiyle değerlendirilmesi, nüfusun çoğunluğunun parasal tutarları yerel para biriminden değil, nispeten istikrarlı bir döviz cinsinden dikkate alınması, kredili satış ve satın almalarındaki fiyatların kredi süresi boyunca satın alma gücünde bekle-

nen zararları karşılayacak şekilde belirlenmesi vb. unsurları da içeren ekonomik özelliklerince belirlenir.

Geçmiş dönemlerde Ülkemizde yüksek enflasyonların görülmüş olması nedeniyle enflasyon düzeltmesi uygulaması mali otorite için de düzenleme yapma gereği uyandırmış ve 5024 sayılı Kanun ile VUK'un mükerrer 298'inci maddesi değiştirilerek 01.01.2004 tarihi itibarıyla enflasyon muhasebesi uygulamasına geçilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre; gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinden kazançlarını bilanço esasına göre tespit edenler, fiyat endeksindeki artış, içinde bulunulan dönem de dâhil son üç hesap döneminde %100'ü ve içinde bulunulan dönemde % 10'u geçerse mali tablolarını enflasyon düzeltmesine tabi tutacaklardır. Bu uygulama, her iki şartın birlikte gerçekleşmemesi halinde ise sona erecektir.

2- ENFLASYON DÜZELTMESİ VE YENİDEN DEĞERLEMeye İLİŞKİN YASAL DÜZENLEMELER

Kanun koyucu; Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerlemeye ilişkin kanun maddesi, geçici maddeler ve tebliğ ve tebliğ taslakları ile düzenlemeler yaparak uygulamaya yön vermiştir. Bu yasal düzenlemeler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

• 5024 Sayılı Kanun:

1. VUK Geçici Madde 25 (31.12.2003 tarihli mali tabloların düzeltilmesi)
2. VUK Mükerrer Madde 298 Enflasyon Düzeltmesi ile Yeniden Değerleme Uygulaması (Süreklilik arz eden düzeltme işlemi)

• 328, 337, 338, 345, 348 No.lu VUK Genel Tebliğleri

- VUK Geçici Madde 25'inci madde uyarınca 2003 tarihli mali tabloların düzeltme işlemleri, 298 uyarınca 2004 tarihinden itibaren süreklilik arz edecek mali tablolar için yapılacak düzeltme işlemleri ve ilave açıklamalar düzenlenmiştir.

• VUK Geçici 31'inci Madde 1-6 Fıkraları

- Taşınmazlara % 5 vergili yeniden değerlendirme imkânı getirilmiştir.

• 500 No.lu VUK G.T

- VUK Geçici 31'inci maddenin 1-6 fıkralarının uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

• 7326 Sayılı Kanun 11'inci Maddesi

- VUK'un geçici 31'inci maddesine eklenen 7'inci fıkra ile 31.12.2021 tarihine kadar işletmelerin aktiflerinde bulunan taşınmazlar ile amortisman tabi iktisadi kıymetlerine yeniden değerlendirme imkânı sağlanmıştır.

• 530 No.lu VUK G.T

- VUK Geçici 31'inci maddenin 7. fıkrasının uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

• 7338 Sayılı Kanun

- VUK'un mükerrer 298'inci maddesine sonradan eklenen Ç fıkrası ile yeniden değerlendirme müessesesi, enflasyon muhasebesinin uygulanmadığı dönemlerde bilanço hesabı esasına göre defter tutan tam mükelleflerden dileyenler için kalıcı hale getirilmiştir.

• VUK Geçici 32'inci Madde

- Bu madde ile 298/Ç fıkrası kapsamında yeniden değerlendirme yapabilecek olan mükelleflere, bu fıkra uyarınca varlıklarını ilk kez yeniden değerlemeye tabi tutacakları dönemden önceki dönemin sonu itibarıyla, bilançolarında yer alan taşınmazlar ile amortisman tabi tutulan diğer iktisadi kıymetlerini yeniden değerlendirme yapma imkânı getirilmiştir.

• 537 No.lu VUK G.T

- VUK Geçici 32'inci maddenin uygulanmasına ilişkin açıklamalar yapılmıştır.

• VUK Geçici 33'üncü Madde

- Madde düzenlemesi ile Enflasyon düzeltmesi 31.12.2023 tarihine kadar ertelenmektedir.

- 2021 ve 2022 dönemleri(Geçici vergi dönemlerini de kapsayacak şekilde) ile 2023 geçici vergi dönemlerinde şartların oluşup oluşmadığına bakmadan mali tabloların enflasyon düzeltilmesine tabi tutulmayacağı düzenlemesi yapılmıştır.
- 31.12.2023 tarihli mali tablolar, enflasyon düzeltilmesi şartlarının oluşup oluşmadığına bakılmaksızın enflasyon düzeltilmesine tabi tutulur.
- **VUK Genel Tebliğ Taslağı (Yayın Tarihi: 18/10/2023, Güncelleme Yayın Tarihi: 24/11/2023))**
- 2023 dönemi ve düzeltme şartlarının gerçekleşmesine bağlı olarak izleyen dönemlere ilişkin enflasyon düzeltilmesi yapılacak mali tabloların ve VUK 298'inci maddesinin (A) fıkrası ile Geçici 33'üncü maddesine uyarınca yapılacak enflasyon düzeltme işlemlerinin usul ve esaslarının belirlenmesine yönelik taslak tebliğ görüşe açılmıştır.

3- ENFLASYON DÜZELTMESİNİN UYGULANMASI

Enflasyon düzeltilmesi kavramı ve bu uygulamaya yönelik yapılan yasal düzenlemeler çalışmamızın önceki bölümlerinde ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda enflasyon düzeltilmesini sadece vergi kanunlarında yapılan düzenlemelerle değil, bunların yanı sıra "Türkiye Muhasebe Standartları 29" ile yapılan açıklamalarla da ele almak gerekir. Ancak çalışmamızın bu bölümünde, mali açıdan yapılan yasal düzenlemeler uyarınca 31.12.2023 tarihi itibarıyla enflasyon düzeltilmesinin yıllar sonra tekrar uygulanmaya başlanacak olması nedeniyle, söz konusu tarih ve bu tarihten sonraki dönemlerde mali tabloların nasıl düzeltmeye tabi tutulacağı ve uygulamaya yönelik izlenmesi gereken yol haritası üzerinde durulacaktır.

Mali tabloların, uzun zamanlar yaşanan yüksek enflasyonun yaratacağı etkiden arındırılması

ve böylece enflasyondan kaynaklanan vergilemedeki olumsuzlukları giderilmesini teminen, VUK'un mükerrer 298'inci maddesinin değiştirilip yeniden uygulamaya konması ve yine bu Kanuna Geçici madde 25'in eklenmesiyle enflasyon düzeltilmesi uygulaması 30/12/2003 tarihinden itibaren vergi mevzuatımıza girmiştir. 2020 takvim yılına kadar gerekli koşulların oluşmaması nedeniyle, 2021 ve 2022 yıllarında da, enflasyon düzeltilmesi uygulamasının aynı Kanunun Geçici 33'üncü maddesiyle 2023 takvim yılı sonuna kadar ertelendiğinden, 2005 ila 2022 takvim yıllarında enflasyon düzeltilmesi yapılmamıştır. 2023 takvim yılı sonu itibarıyla ise Geçici madde 33 geçince, 2023 hesap dönemine ilişkin mali tablolar, mezkûr madde ve VUK'un mükerrer 298'inci maddesinin (A) fıkrası hükümleri uyarınca enflasyon düzeltilmesine tabi tutulacaktır.

Enflasyon düzeltilmesine ilişkin olarak 18/10/2023 tarihinde görüşe açılan ve daha sonra güncellenmiş hali yayınlanan Genel Tebliğ Taslağı ile uygulamada yol gösterilmeye çalışılmış olup, bu tebliğ taslağına göre mali tabloların sadece bilançonun enflasyon düzeltilmesine tabi tutulması uygun görülmüştür. Buna göre bilanço esasına göre kazanç tespit eden gelir veya kurumlar vergisi mükellefleri, iktisadi işletmelerine dâhil bulunan kıymetlerden sadece parasal olmayan kıymetlerini enflasyon düzeltilmesine tabi tutulacaklardır. Söz konusu tebliğ ekinde bilançodaki parasal olan ve olmayan kalemler belirtilmiş olup, parasal olmayan kıymetler sadece bilançonun aktif tarafında yer alan kıymetlerle sınırlı değildir. Örneğin, bilançonun pasif tarafında yer alan öz sermaye kalemleri de parasal olmayan kıymetlerden kabul edilmektedir.

Genel olarak parasal kıymetler, nominal değerleri ulusal para birimi değerindeki değişimlere karşın aynı kalan, ancak fiyat hareketlerine göre satın alma güçleri zıt yönde değişen kıymetler olarak tanımlanmakta iken, parasal olmayan kıymetler bunların dışında kalan kıymetler, diğer bir ifade ile satın alma güçleri ve nominal değer-

leri ulusal para değerindeki değişimlere rağmen aynı kalan kıymetler olarak tanımlanabilir.

Buna göre bilançonun aktif ve pasifinde yer alan parasal olmayan kıymetlere örnek olarak aşağıdaki kıymetler gösterilebilir.

- Geçici olarak tutulan hisse senetleri
- Stoklar
- Yıllara yaygın inşaat ve onarım maliyetleri
- Gelecek aylara/yıllara ait giderler
- Mali duran varlıklar
- Maddi duran varlıklar
- Maddi olmayan duran varlıklar
- Yıllara yaygın inşaat ve onarım hakedişleri
- Ödenmiş sermaye
- Hisse senedi ihraç primleri
- Hisse senedi iptal karları
- Yasal yedekler
- Diğer kar yedekleri

Enflasyon düzeltmesi esas itibarıyla bilançoda yer alan parasal olmayan kalemlerin düzeltmeye esas değerlerinin, düzeltmeye esas tarihe göre uygulanacak düzeltme katsayısı ile çarpıl-

ması sonucu söz konusu kıymetlerin düzeltilmiş tutarlarının bulunması suretiyle yapılacak olup, bu düzeltme sonucu parasal olmayan kıymetler düzeltilmiş değerleriyle, parasal kıymetler ise düzeltmeye tabi tutulmaksızın düzeltilmiş bilançoda gösterilecektir. 2023 yılı sonu ve müteakip dönemlere ait bilançonun düzeltilmesi işlemi, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından aylar itibarıyla açıklanan Yİ- ÜFE değerleri göz önünde bulundurularak tespit edilecek olan düzeltme katsayıları kullanılarak yapılacaktır.

Yasal düzenlemelere göre, mükellefler 31.12.2023 tarihi itibarıyla tüm muhasebe kayıtlarını ve dönem sonu işlemlerini yapacak, vergiye tabi kazançlarını tespit edip, gelir tablosu hesaplarını kapatarak dönem net kârını/zararını tespit edeceklerdir. Bu işlemlerden sonra bilançoda yer alan parasal olmayan kıymetler enflasyon düzeltmesine tabi tutulacak, hesaplanacak düzeltme farkları 698 Enflasyon Düzeltmesi Hesabına kaydedilecektir. Söz konusu hesabın çalışma şekli aşağıda gösterildiği gibi tablolaştırılabilir.

698 Enflasyon Düzeltmesi Hesabı

Borç	Alacak
Parasal Olmayan Kaynakların Düzeltme Farkları	Parasal Olmayan Varlıkların Düzeltme Farkları

Yukarıdaki tabloda belirtildiği şekilde yapılan borç ve alacak kayıtları sonucu oluşacak 698 No.lu hesabın bakiyesi; borç bakiyesi veriyorsa 580 Geçmiş Yıl Zararları Hesabına, alacak bakiyesi veriyorsa 570 Geçmiş Yıl Karları Hesabına devredilecektir. Geçmiş yıl karı, tüm bu düzeltme ve muhasebe kayıt işlemleri sonucu, vergiye tabi tutulmayacak, geçmiş yıl zararı ise zarar olarak dikkate alınmayacaktır ve bu kayıtlardan sonra enflasyon düzeltmesine tabi tutulmuş 31.12.2023 tarihli bilanço ortaya çıkacaktır. Ancak enflasyon düzeltmesi uygulamasına ilişkin yayınlanan tebliğde yapılan güncellenme ile, 2023 yılı hesap dönemine ilişkin yapılan hesaplama ve düzeltme sonucu oluşan 2023 yılı geçmiş yıllar karları hesa-

binda takip edilen; 2023 yılı enflasyon düzeltmesinden kaynaklanan geçmiş yıl karının herhangi bir suretle başka bir hesaba nakledilmesi veya işletmeden çekilmesi durumunda, nakledilen veya çekilen tutar bu işlemlerin yapıldığı dönemlerin kazancı ile ilişkilendirilmeksizin bu dönemde gelir veya kurumlar vergisine tabi tutulacağı belirtilmiştir. Diğer taraftan düzeltme neticesinde oluşan geçmiş yıl karının kurumlar vergisi mükelleflerince sermayeye ilave edilmesi mümkün olup, bu işlem kâr dağıtımını sayılmayacaktır.

Mükellefler 2023 kurumlar vergisi beyanname ekinde, hazırlanan cari yıl bilançosu ile düzeltilmiş bilanço olmak üzere iki ayrı bilançoju vergi dairesine vereceklerdir.

2024 yılından itibaren amortismanlar ve diğer itfa payları düzeltilmiş bu değerlerle, stoklar düzeltilmiş maliyetleriyle dikkate alınacaktır.

4- ENFLASYON DÜZELTMESİNİN İŞLETME BİLANÇOLARI ÜZERİNDE ETKİSİ

Enflasyon düzeltmesi uygulaması işletmelerin mali tablolarında ve mevcut düzenlemeler uyarınca, sadece bilançonun enflasyon düzeltmesine tabi tutulacak olması nedeniyle, özellikle bilançolar üzerinde önemli etki yaratacaktır. Söz konusu uygulama sonucunda parasal olmayan kalemlerden özellikle varlık hesapları olan stoklar ve sabit kıymetler artış gösterecek ve artış tutarı öz kaynaklarda enflasyon farkı olarak yer alacaktır. Dolayısıyla parasal kalemler aynı kalırken parasal olmayan kalemler ve öz kaynaklar artış gösterecek ve kar/zararların etkilenmesi kaçınılmaz olacaktır. Yani uygulama sonucu bazı işletmelerin karı artacak ya da zararı azalacakken, bazılarının karı azalacak ya da zarar artacaktır.

31.12.2023 yılı Bilançosunda yapılacak düzeltme işlemlerinin taslak tebliğ hükümlerinden anlaşıldığı üzere doğrudan vergi etkisi olmayacaktır. Ancak maliyet, gider(amortismanlar vb.) veya gelir unsurları, sonraki dönemlerde 31.12.2023 Bilançosunda düzeltilen parasal olmayan kalemlerin düzeltilmiş değerleri üzerinden hesaplanacağı için 31.12.2023 yılı bilançosunun düzeltilmesi sonraki dönemlerde dolaylı olarak vergi etkisi yaratacaktır. 2024 yılından itibaren ise uygulama sonucu oluşan enflasyon düzeltme farkları gelir tablosu ile ilişkilendireceğinden cari dönemin vergi matrahını doğrudan etkileyecektir. Bu durumda enflasyon düzeltmesinin işletmelerin ödeyeceği vergi miktarına da etkisi bulunmaktadır.

Para değerindeki olumlu veya olumsuz anlamda değişimler dikkate alındığında aynı oranda değerleri farklılaşan fakat satın alma güçleri

sabit kalan parasal olmayan kalemler bilançoda stoklar, sabit kıymetler ve öz kaynaklar hesap grupları parasal olmayan kalemler için en açık ve uygun örneklerdir. Bu kalemlerin enflasyon dönemlerinde nominal değerlerinde yükselmeler olmaktadır fakat bu kalemler bilançoda maliyet değerleri ile gösterilmektedirler. Bu durum gerçek değerlerin bilançoda gösterilmemesine neden olmaktadır. Dolayısıyla değerlerdeki farklılık yapılan finansal analizlerin ve bu analizleri dikkate alarak verilecek yatırım kararlarının başarısızlığına yol açacaktır. Bu çerçeveden değerlendirildiğinde bilançolarında parasal olmayan varlıkların miktarı yüksek olan şirketler enflasyondan daha fazla etkilenmektedirler(Karapınar ve Gürdal, 2003:18). Enflasyon dönemlerinde şirketler öz kaynaklarını enflasyona karşı koruyabilmek için parasal varlıklarını düşürmeye, parasal olmayan varlıklarını ise yükseltmeye çalışırlar.

İşletmelerin faaliyetleri ile ilgili finansman sağlamaya yönelik kaynakları borçlanma ile mi yoksa öz kaynakla mı sağlanması gerektiği arasında yapacağı tercihlerde, yöneticilerin nasıl bir karar almaları gerektiği konusu finansman yönetimi teorisinin uzun zamandır önemle araştırıldığı bir konudur. İşletme yöneticilerinin en temel amaçlarından birinin işletme değerini en yüksek seviyeye çıkarmak olduğu dikkate alındığında, finansman tercihinin şirket değerini arttıracak şekilde finansman kaynaklarının en uygun bileşimini sağlayabilmek işletme için ulaşılmak istenen önemli amaçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada enflasyon düzeltmesi uygulamasının finansman tercihinin yapılmasında göz onunda bulundurulacak önemli bir kriter olarak yer alması kaçınılmaz olmaktadır.

Bilançoda yer alan parasal kıymetler bilanço tarihi itibarıyla o kıymetin satın alma gücünü de göstermesi nedeniyle enflasyon düzeltmesine tabi tutulmamaktadır. Dolayısıyla bilançoda yer alan parasal olmayan kıymetlerin enflasyon düzeltmesine tabi tutulması sonucu işletmelerin

Bilançosuna, dolayısıyla mali yapısına ve kar/zararına etkisi temel olarak aşağıdaki gibi gösterilebilir;

1) Aktiflerini öz kaynakları yerine finansal borçlanma yoluyla finanse eden, yani finansal borçları nispeten yüksek işletmelerin karlarını artırıcı etkilenme olur.

2) Aktiflerini finansal borçlanma yerine öz kaynak yoluyla finanse eden yani öz kaynakları nispeten yüksek parasal olmayan aktif varlığı daha düşük kalan işletmelerin karlarını azaltıcı etkilenme olur.

Yukarıda belirtilen bu iki durum enflasyon düzeltmesinin Bilançolara etkisine ilişkin temel iki gösterge sayılabileceği gibi bunların yanında, enflasyon düzeltmesinden;

- Parasal kıymetlerin öz kaynak içindeki payı nispeten yüksek, yani nakit ve nakit benzeri varlıklarının dönen varlıklar içindeki payı yüksek
- Stoklarını elde tutma süresi uzun
- Duran Varlıklarının Özsermayesine Oranı düşük
- Finansal borçlarının aktif/pasife oranı düşük

olan işletmelerde karı azaltan/zararı artıran etkilenme,

- Parasal kıymetlerin öz kaynak içindeki payı nispeten düşük, yani nakit ve nakit benzeri varlıklarının dönen varlıklar içindeki payı düşük
- Duran Varlıklarının Özsermayesine Oranı yüksek
- Finansal borçlarının aktif/pasife oranı yüksek

olan işletmelerde kar artıran/zararı azaltan etkilenme yaşanacaktır.

Örneğin; diğer değişkenlerin sabit kaldığı varsayımında, parasal olmayan varlıkların enflasyon düzeltmeye tabi tutulması sonucunda düzeltmeye esas değerlerinin belirlenen katsayı ile

çarpılması suretiyle kayıtlı değerlerinde artış olacak, bu artış tutarı 698 Enflasyon Düzeltmesi Hesabı alacak kaydı yapılarak 570 Geçmiş Yıl Karları Hesabına devredilecektir. Bunun sonucunda öz kaynaklar içinde yer alacak olan bu kar rakamı gelir tablosu hesapları ile ilişkilendirileceğinden, işletmelerde kar artıran/zararı azaltan etkilenme yaşanmış olacaktır. Tespit edilen geçmiş yıl karı 2024 hesap dönemi ilk geçici vergi döneminden itibaren vergiye tabi tutulacağından vergi matrahını da artıracaktır. Ayrıca uygulama, parasal olmayan varlıkları yüksek olan işletmelerin öz kaynaklarını da artırmış olacaktır.

Aktiflerini öz kaynakları yerine finansal borçlanma yoluyla finanse eden işletmelerde, işletme varlıkları artacak ve dolayısıyla bu varlıkların düzeltmeye tabi tutulması sonucu yukarıda belirtilen değer artışı yaşanacak, bu değer artışının 698 Enflasyon Düzeltmesi Hesabı yoluyla Geçmiş Yıl Karları hesabına kayıt yapılması sonucu da işletmenin finansman maliyeti sabit kalmış karı artmış olacaktır.

Stoklarını uzun süre elinde tutan şirketler yüksek enflasyon nedeniyle enflasyon muhasebesi uygulandığında ilk aldığı günden bu yana stok değerlemesi artacağından stoklarından satış yapmaya devam ettiği zaman elde ettiği kar azalmış olacaktır. Bu nedenle stoklarını hızlıca elden çıkartabilen şirketlerin kar rakamları artacaktır.

Aşağıda gösterilen tablodan yola çıkarsak enflasyon düzeltmesi işletmelerin karına; aktif taraftaki parasal varlıkların özsermayedeki ağırlığı ile ters yönde, parasal olmayan varlıkların özsermayedeki ağırlığı ile aynı yönde etki yaratacaktır.

Aynı şekilde, enflasyon düzeltmesi işletmelerin karına; pasif taraftaki parasal kaynakların aktif/pasif içindeki payı ile aynı yönde etki yaratacaktır.

Aktif	Bilanço (özsermayedeki ağırlığa göre)	Pasif
Parasal Varlıklar (↑ise Kar↓) Hazır Değerler Menkul Kıymetler Ticari Alacaklar Diğer Alacaklar Diğer Dönen Varlıklar*		Parasal Kaynaklar (↑ise Kar↑) Finansal Borçlar Ticari Borçlar Diğer Borçlar Alınan Sipariş Avansları* Borç ve Gider Karşılıkları
Parasal Olmayan Varlıklar (↑ise Kar↑) Stoklar Gelecek aylara/yıllara ait giderler Finansal Duran Varlıklar Maddi Duran Varlıklar Maddi Olmayan Duran Varlıklar		Parasal Olmayan Kaynaklar Ödenmiş sermaye Hisse senedi ihraç primleri Hisse senedi iptal karları Yasal yedekler Diğer kar yedekleri Geçmiş Yıl Karları
*Hesap detaylarına göre belirlenir		

Yukarıda yapılan değerlendirmeler ışığında; 2024 hesap dönemi ilk geçici vergi döneminden itibaren, düzeltme farkları vergi hesabında dikkate alınacağından, enflasyon düzeltmesi; öz kaynağı güçlü, parasal olmayan aktif varlığı daha düşük olan işletmelerde zarar artırıcı sonuç doğuracak, vergi matrahları fark kadar azaltacaktır. Buna karşılık parasal olmayan aktif varlıkları güçlü, finansmanını borçlanma ile yapan, öz kaynağı düşük işletmelerde ise, enflasyon düzeltmesi kar artırıcı sonuç doğuracak, vergi matrahlarını artıracak ve ilave vergi hesaplamaları gerekecektir(Tolu, 2023).

SONUÇ

Enflasyon Düzeltmesi ve Yeniden Değerlemeye ilişkin kanun maddesi, geçici maddeler, tebliğ ve tebliğ taslakları ile düzenlemeler yaparak uygulamaya yön vermiş, en son VUK Geçici 33'üncü Madde ile 31.12.2023 tarihli ve takip eden dönemlerde mali tabloların enflasyon düzeltmesi şartlarının meydana gelip gelmediğine bakılmaksızın düzeltmeye tabi olacağı düzenlenmiştir. Son yayınlanan ve daha sonra güncellenen VUK Genel Tebliğ Taslağı ile de belirtilen dönem-

lerde enflasyon düzeltmesine ilişkin uygulamanın nasıl olacağı açıklanmış ve mali tablolardan sadece bilançonun düzeltmeye tabi olacağı belirtilmiştir. Taslak tebliğe ilişkin iletilen görüşlerin değerlendirilmesi suretiyle nihai uygulama ortaya çıkacak olup, ülkemizde 31.12.2023 tarihi ve sonraki dönemlerde enflasyon düzeltmesi uygulamasının yapılması muhtemel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enflasyon düzeltmesi müessesesinin uygulanmasına çalışmamızın ilgili bölümlerinde değinilmiş olup, buna göre belirtilen tarih ve dönemlerde bilançoda yer alan parasal olmayan kıymetler enflasyon düzeltmesine tabi tutulacak, hesaplanacak düzeltme farkları 698 Enflasyon Düzeltmesi Hesabına kaydedilecektir. Bu hesaba yapılan borç ve alacak kayıtları sonucu oluşacak 698 No.lu hesabın bakiyesi; borç bakiyesi veriyorsa 580 Geçmiş Yıl Zararları Hesabına, alacak bakiyesi veriyorsa 570 Geçmiş Yıl Karları Hesabına devredilecektir. Tüm bu düzeltme ve muhasebe kayıt işlemleri sonucu bulunan geçmiş yıl karından vergi hesaplanmayacak, geçmiş yıl zararı ise dikkate alınmayacaktır ancak 2024 ve sonraki dönemlerde düzeltme farkları gelir tab-

losu ile ilişkilendireceğinden, yani vergi hesabında dikkate alınacağından, uygulama işletme kâr/zararlarını dolayısıyla vergi matrahlarını da etkileyecektir.

Bu noktada enflasyon düzeltmesi uygulaması işletmelerin finansal ve mali yapıları, özellikle bilançoları üzerinde önemli etki yaratacaktır. Çalışmamızda uygulamanın, işletme bilançoları üzerinde etkileri ve bunun sonucunda ortaya çıkacak kâr/zarar ve ödenmesi gereken vergi miktarları üzerine bir inceleme yapılmış ve enflasyon düzeltmesinin; parasal varlıkları yüksek, öz kaynağı güçlü, parasal olmayan aktif varlığı daha düşük olan işletmelerde kâr azaltıcı/zarar artırıcı, vergi matrahı azaltıcı, parasal varlıkları düşük, parasal olmayan aktif varlıkları güçlü, finansmanını borçlanma ile yapan, öz kaynağı düşük işletmelerde ise kâr artırıcı/zarar azaltıcı, vergi matrahı artırıcı etki yaratacağı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, N. ,TENKER, N. (2007). Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri, 12. Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi
- TOLU, A. 2023'e Evet, 2024 Ve 2025'e Hayır. (<https://www.ekonomim.com/kose-yazisi/2023e-evet-2024-ve-2025e-hayir/712911>). Erişim Tarihi: 06 Kasım 2023.
- Enflasyon Düzeltmesine İlişkin Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Taslağı. (www.gib.gov.tr). Erişim Tarihi: 6 Kasım 2023
- GÖKTEN, S., OKTAN GÖKTEN, P., MOLLAOĞULLARI, B.F. (2023). Stoklar ve Enflasyon Muhasebesi Uygulaması: BIST30 İmalat İşletmeleri Üzerine Bir Değerlendirme, İşletme Araştırmaları Dergisi, 15 (1), 718-731.
- KARAPINAR, A., Gürdal, K. (2003). Enflasyon Muhasebesi. Tesmer Yayınları. Ankara.
- SEVGENER, A. S., HACIRÜSTEMOĞLU, R. (1993). Yönetim Muhasebesi, 4. Baskı, İstanbul, Marmara Üniversitesi Nihad Sayar Eğitim Vakfı Yayınları
- 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu. (www.mevzuat.gov.tr). Erişim tarihi: 6 Kasım 2023.
- YENİSU, E. (2022). Enflasyonun Finansal Tablolara Etkisi ve Enflasyon Muhasebesi, Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi, İlkbahar 2022, Y. 14, S. 27, s. 717-741.